

Nº 42., 1924/25.

4—.

14. VI. 1925

COMEDIA

Vika Podgorska kreirat će u Zagrebu Sha-
wovu „Svetu Ivanu“.

Вика Подгорска креираће у Загребу Шо-
ову „Свету Ивану“.

— Foto Tonka, Zagreb —

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Српскоме глумцу

У данима сумње, у данима
тешких мисли о судбини
своје домовине... Тургенев.

У данима тешких јатњи, незаслужених увреда, увер-
ђенога частољубља; у данима материјалне оскудице и домаћих
непријатности... Ти су једини био пред мојим уморним очима
— Српски Глумче. Теби сам ја ишао са својом уметношћу и
са својим рђавим српским језиком, са својим идејама, или тач-
није с искиданим комадем мојих идеја, и са својим живцима.
Теби сам, Српски Глумче, давао своје срце пуних пет година, и
Теби су намењени ови редови захвалности после нашег зајед-
ничког петогодишњег рада. Прими их, јер су их заслужио.

Дошао сам амо из Велике Русије, са Севера, из огромног величанственог храма уметности, где на крову, изнад двојлавога орла, лете бронзане двоколице Аполонове. Налазио сам се у Царграду као емигрант, јер се нисам хтео покорити „њима“, убицама моје Домовине и моја Цара, и ја сам се, покоривши се тежњама душе своје, умешао у јомилу емиграната — који нису примили нову државу Р. С. Ф. С. Р. Одејде сам се спремао за Париј, у руски кабарет, али су ме из Београда позвали Срби, Словени, млада култура. Тишина малоја града, мир после рево-луције и грађанске рата и неки унутрашњи глас дошануте ми да путујем овамо. Мисао о Паризу била је напуштена. Душа моя била је тада исушила потресена оним што сам бројчи вео на роднје граде. Нозаца није било. Претпоставио сам личним пријатељима у Парију, пријатеље и једнокрвну браћу. Да се нисам презварио? Мислим да нисам! Прошло је пет година и ја се, као у далекој магли, сећам „Тентажилове смрти“, моје прве режије овде. Сва моја лутања, сви моји „експерименти“ у скромноме здању Мањежа. Пет година! Ја сам све ове године поштено служио и Теби, Српски Глумче, и Теби, Руска Уметности.

И сада, када сав свет где уопште има руских емиграната, слави дане „Руске Културе“, ја смело смен погледати у очи својим суграђаницима. Ја ни једнпут не постидех ни руску културу ни руско име. И сада када сам Те познао, Тебе мој српски колега — уметниче, ја с огромним поштовањем скидам пред Тобом капу. Ти су тога достојан. У тешким приликама развијају си ти свај дар, под тешким погодбама отаљавао свој тешки и неблагодарни посао, непрекидно бранећи слободу своје Домовине и своје културе. И у колико су ти простији у души

својој, у толико се лакше даје и пријемчивија је душа Твоја за преживљавања и за емоције.

Овим речима хоћу да обележим пет година мого рада на драгој српској њиви.

Истина, ја сам се прилично уморио, али не од Тебе, већ од послеретног живота и од руске смутње.

А ти си ми вазда сијао као звезда водиља, и оправдавао моје патње и моје напоре. Ти су био онај смишо, за љубав која ми је било вредно радити и стварати.

Веруј у једно, драги мој колега: На моје очи израсла је престоница Београд. Изникнуле су палате, лете трамваји, али Тебе овде неће престићи нико и никада. Ти ћеш вазда предњачити, и „Твоја кућа“ биће увек највелелепнија и биће народним поносом Твојим. Твојом творевином, јер на њој почива дух Божји.

Не знам шта ће бити од мене? Да ли ћу ја овде још дуго бити, или ћу се вратити на родну груду. Али знам поуздано и осећам чврсто, да нисам узаман дао пет година свога живота, и да у Твојој слави има и мого удела, и да смо Ти и ја везани, дивни стари друге, не само везама крви, већ и везама духа и културе. Зар није тако? И зато: руку Твоју, друге!

J. Ракитин

Популарна војничка позоришта у нас

Прошле године, крајем сезоне. Comoedie је писала о горњој теми, о којој желимо и овог пута да проговоримо.

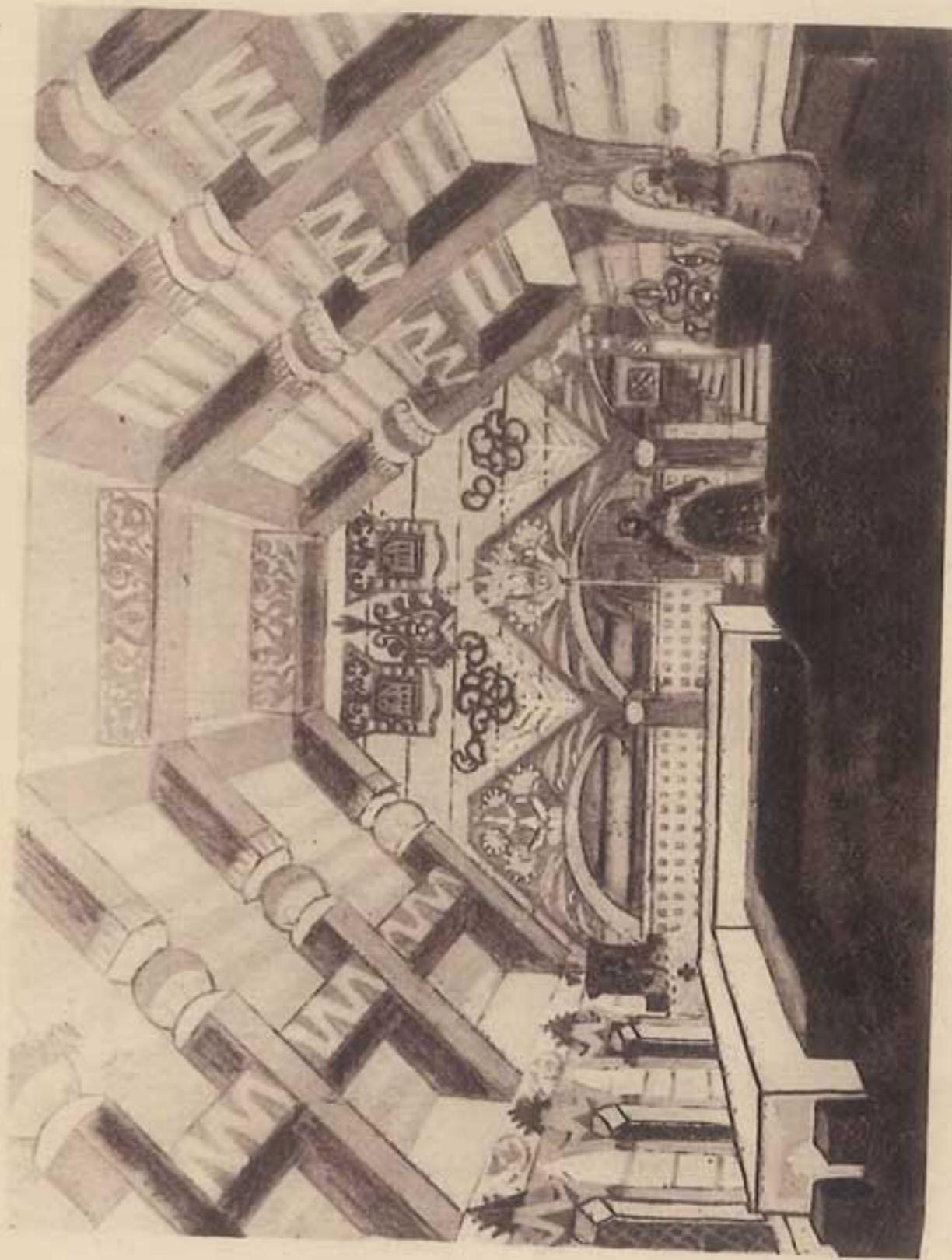
У Француској се сада доста говори о популарним војничким позориштима. У чланцима посвећеним овом питању, нарочито је било говора о недавном покушају великог париског глумца Жемијеа, да оснује популарна позоришта за најшире масе; врло јефтина, готово бесплатно, са класичним моралистичким и патриотским репертоаром. И Жемије је успео за сада само толико што је у позоришту „Одеон“, у коме је он управник, дан низ представа тога „популарног позоришта“ са незапамћеним успехом. Сада француска влада намерава до овог покушаја помогне што може више.

Ова идеја остварена је у Француској, у земљи где је сељак не само писмен, већ и културан човек, и где прека потреба за оваквим позориштем и није. А колико би и како повољног утицаја имао такав један сличан покушај у нас, када је позната ствар из искуства са солунског фронта, да и најпримитивнији наш сељак воли позориле. Са каквим би успехом могла да се шири национална културна, практична и хигијенска свест у нашег сељака преко оваквих позоришта, које би држава материјално помагала, а сеоске власти и учитељи излазили им у сусрет и смањивали до минимума њихове издатке.

Mihailo Isailović, glavni redatelj i član beogradske Drame, u naslovnoj ulozi „Narcisa“, koji će se komad igrati ovog tjedna u beogradskom Narodnom Pozorištu.

Михаило Исаиловић, главни редитељ и члан београдске Драме, у насловној улози „Нарциса“, који ће се комад играти ове недеље у београдском Народном Позоришту.

„Carska nevesta“ Rimskog-Korsakova na beogradskoj Operi: I čin.
Maketa L. Brajovskog.

„Царска невеста“ Римског-Корсакова у београдској
чин. Макета Л. Брајловског.

Министарство Здравља нешто је учинило у циљу хигијенске пропаганде, али до сада је стварно учињено само преко филмова. Али жива реч и покрет на позорници има ефикаснији и дубљи утицај код гледалаца. У то се уверило баш само Министарство Здравља пре две године, шаљући један део драмске трупа београдског позоришта да игра по унутрашњости Бријеове „Страдалнике“.

Али све су то само делимични покушаји који не могу имати велики утицај на културно развијању нашег народа, колико би то могло да се учини помоћу „популарних позоришта“. И остављајући за сада идеју о „популарним позориштима“ у селима, за доцније док се не среде материјалне прилике у земљи, ми би морали за почетак уочили нарочиту могућност оснивања „војничких позоришта“.

Та „војничка позоришта“ државу не би много коштала, или бар врло мало, као и толика позоришта која су била на Крфу, на Солунском фронту и у Африци. Штета је што она нису наставила рад и даље, по ослобођењу, када се њихов несумњиви успех, морални и национални утицај сјајно доказао. Да ли потребно говорити о томе колико би таква позоришта, чији би се чланови регрутовали међу млађим официрима и интелегентијумом војницима, могла имати утицаја на наше још национално несвесне или демагошки погрешно упућене масе. То би био главни утицај. А онај други, чисто културни, па поучно-морални и хигијенски имао би успеха сам по себи.

Поред тога, једнолики мирнодопски касарнски живот имао би једну забаву више: па не само тај војни округ, већ би могли долазити на представе и грађани из места, која у колико су даља од културних центара, у толико имају више потребе за ма каквом забавом. На тај начин би наши војници, који обично не служе свој рок у истом крају отаџбине одакле су, долазили у ближи додир са народом из краја који не познају, а и то би користило националном зближавању.

Све користи нису још побројане, јер има много. Али оно што је главно ваља поновити, да једно средство које не стаје готово ништа, може учинити сјајних резултата. Нека наши меродавни испитају овај предлог: он може донети лепе користи и у националном, и у културном погледу.

Н. Т.

Г. Стеван Христић и »Комедија«

Ми просто не разумемо људе из садашње Управе београдског Народног Позоришта. Они су се избезумили.

Да тај свет „Комедију“ не воли, ствар је позната, као што су познати и разлози за племените осећаје те господе: свака културна манифестација њих просто физички врећа. Али то је ствар појмова и укуса, посувраћених појмова и перверзних укуса. Бар судећи по ономадашњем поступку директора опере г. Стевана Христића, који се просто не да не само квалификује, него ни разумети, јер је излишан — на крају сезоне. А свар је у овоме:

Када је уредник „Комедије“, као обично пред премијеру, отишao с фотографом у Позориште, да слика на сцени декоре и глумце, костимиране за „Царску Невесту“, г. Христић им је забранио приступ на позорницу. Разлог — немојте се смејати — у томе што је „Комедија“, у једном од прошлих бројева, донела слике неких београдских позоришних критичара (I. серија, II. следује), међу којима има и људи који не пишу дитирамбе садашњој Управи. Чујте људи, православни и мусимански свете, не зато што би, рецимо, „Комедија“ писала пеповољно о садашњој управи — она је неутрална и не полемична — већ зато што се усудила донети слике неких људи, који г. Христићу нису у вољи! И додао је још тај господин: „Ја ћу „Комедију“ упропастити“.

„Илустрација“ се у својим листовима још није бавила личношћу овог чудноватог господина и потентата у Краљевини Срба, Хrvата и Словенаца, сматрајући да је штета за оно перо и за оно мастило који би се о њега иступили и пролили. Али бива да се новине по некад морају осврнути и на најсумњивије репутације, кад људи у својој негативној делатности постану и сувише опасни за правни, морални или културни поредак људскога друштва. Елем...

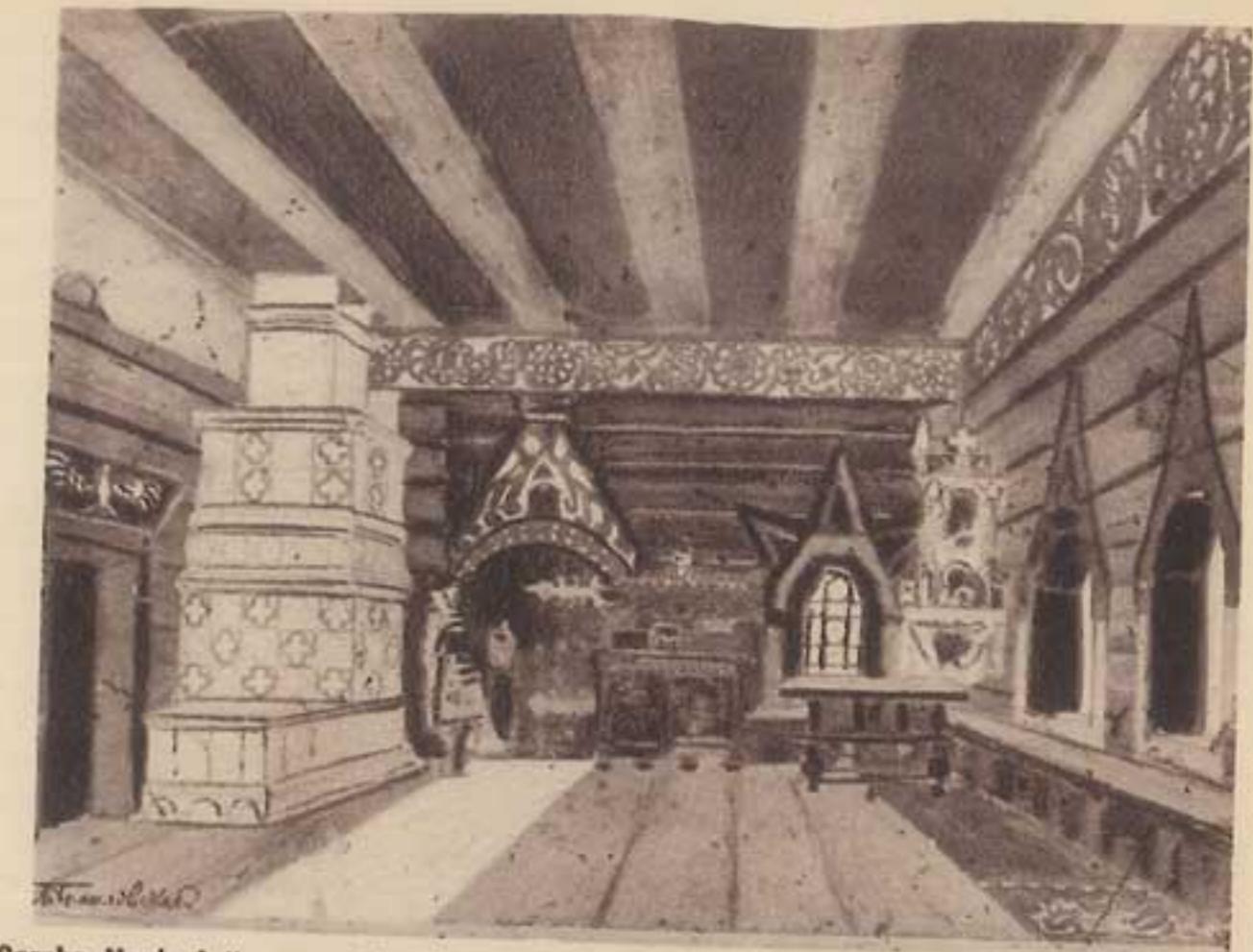
Поводом овога посве непотребнога испада директора опере, који би себе заиста могао мало штедити и иначе заокупљен концентричном ватром цолокупне штампе, ми региструјемо само оволовико:

1. „Комедија“ већ и сада излази с дефицитом, целу годину, услед непредсрећливости позоришне управе, а „Илустрација“ је и даље издаје зато што сматра да би било штета обуставити наш једини позоришни лист, кад је већ у могућности поднети ту жртву за свој племенити спорт — љубав према нашем позоришту и према нашој култури. Зато г. Христић „Комедију“ не може убити.

„Carska Nevjesta“ Rimskog-Korsakova, II. čin: Maketa g. L. Brai-
lovskog, koji se sada nalazi u Rimu.

„Царска Невеста“ Римског-Корсакова, II. чин: Макета г. Л. Бран-
ловског, који се сада налази у Риму.

„Carska Nevjesta“, opera Rimskog Korsa-
kova, u Beogradu: Skica za III. čin. Rad g.
L. Brailevskog.

„Царска Невеста“, опера Римског Корса-
кова, у Београду: Скица за III. чин. Рад
г. Л. Браиловског.

„Carska Nevjesta“, opera Rimskog Korsa-
kova, u Beogradu: Skica za IV. čin. Rad
g. L. Brailevskog.

„Царска Невеста“, опера Римског Кор-
закова, у Београду: Скица за IV. чин.
Рад г. Л. Браиловског.

2. „Комедија“ се неће ни одсада, као ни досада, освртати на извесне типове и њихов негативни рад, па затуписне интриге и партизанска прегоњења, а бележиће само оно што је добро у позоришту (па макар долазило и од негативних типова). — јер њено је да служи чистој уметности и духовном изјединачавању трију племена посредством позорнице.

3. Ако Управа београдског Позоришта сматра да је некултуран посао и зефетистички, да и остали свет ван Београда — који је и престоница и духовна метропола ове земље — има прилике видети како изгледа с ове стране кулиса прве наше позорнице и највећег уметничког завода у земљи. — нека јој буде. Ми нећемо доносити слике са београдске позорнице. Љубитељи позоришне уметности широм земље задовољиће се и сликама из Загреба, Осијека, Скопља, Сплита, Ниша, Сарајева, Новог Сада, Штипа и са стране. Наши читаоци разумеће да је наше позориште у тешкој кризи и помирће се стом мишљу. И у толико ће пажљији гледати по другим листовима шта се иза кулиса дешава.

Г. Христић сматра Народно Позориште као завод за лично увеселавање и као извор за лично уживање његовој драгоцености личности. Ми му то задовољство нећемо кварити, а ово региструјемо по дужности, својих читаланаца ради, које у исти мах молимо за извиђење што нећемо моћи доносити оне и онакве слике са прве позорнице ове земље, на какве јавност ове државе има право, јер у покрићу просветног буџета ове државе учествујемо сви. Кривица очигледно није до нас.

Ако пак г. Христићу треба лајборган (лајбачавра) нека издејствује буџетску позицију за задовољење и тога свога прохтева. Ми пак, у својој редакцији не можемо трпети неодговорне чиниоце, који би уцењивањем прописивали чија ће слика у „Комедији“ изићи, а чија слика изићи неће.

За Издавачко Удружење „Илустрације“
и власништво „Комедије“

Ник. Б. Јовановић

Јујсна Србија

Гостовање Скопског Нар. Позоришта у Призрену и Пећи

Душанов царски Призрен никада се није живље осећао и последњих дана маја.

Призренци доиста умеју ценити напоре управе и чланова Скопског Позоришта, који се нису либили да пређу пут од 70 километара по летњој жези у теретним камионима.

Ипак су премалене жртве према успеху који је постигнут. Мала сала Призренске основне школе, премалена је била да прими у себи сву публику.

Услед тога Позоришни Одбор у Призрену, на челу са г. г. Исидором Витасом, окруж. начелником и Хаџи-Љубом Патрногићем председи. Општине у сагласности са управом Позоришта, организовао је представе за народ, ћаке и војнике на отвореном простору.

Ретко је задовољство било видети када се слегло пола Призрена у велико двориште Основне школе, да види сјај и величину негдашњег Српског царства, да види легендарног Милош Обилића, да види пропаст Српског царства на Косову.

Одушељењу није било краја. Мали Муслимани ћаци Основне школе измешани са малим Српчићима подједнако су се одушевљавали.

Гостовање је трајало десет дана. На дан поласка за Пећ, општина је приредила управи и члановима банкет на коме се захвалио на гостовању г. Хаџи-Љуба Патрногић предс. Општине.

1. Јуна трупа је отпутовала камионима преко Ђаковице за Пећ.

Врло интересантне слике са овог гостовања у Призрену, донећемо у идућем броју Comoedie.

--h

Мале вести из света

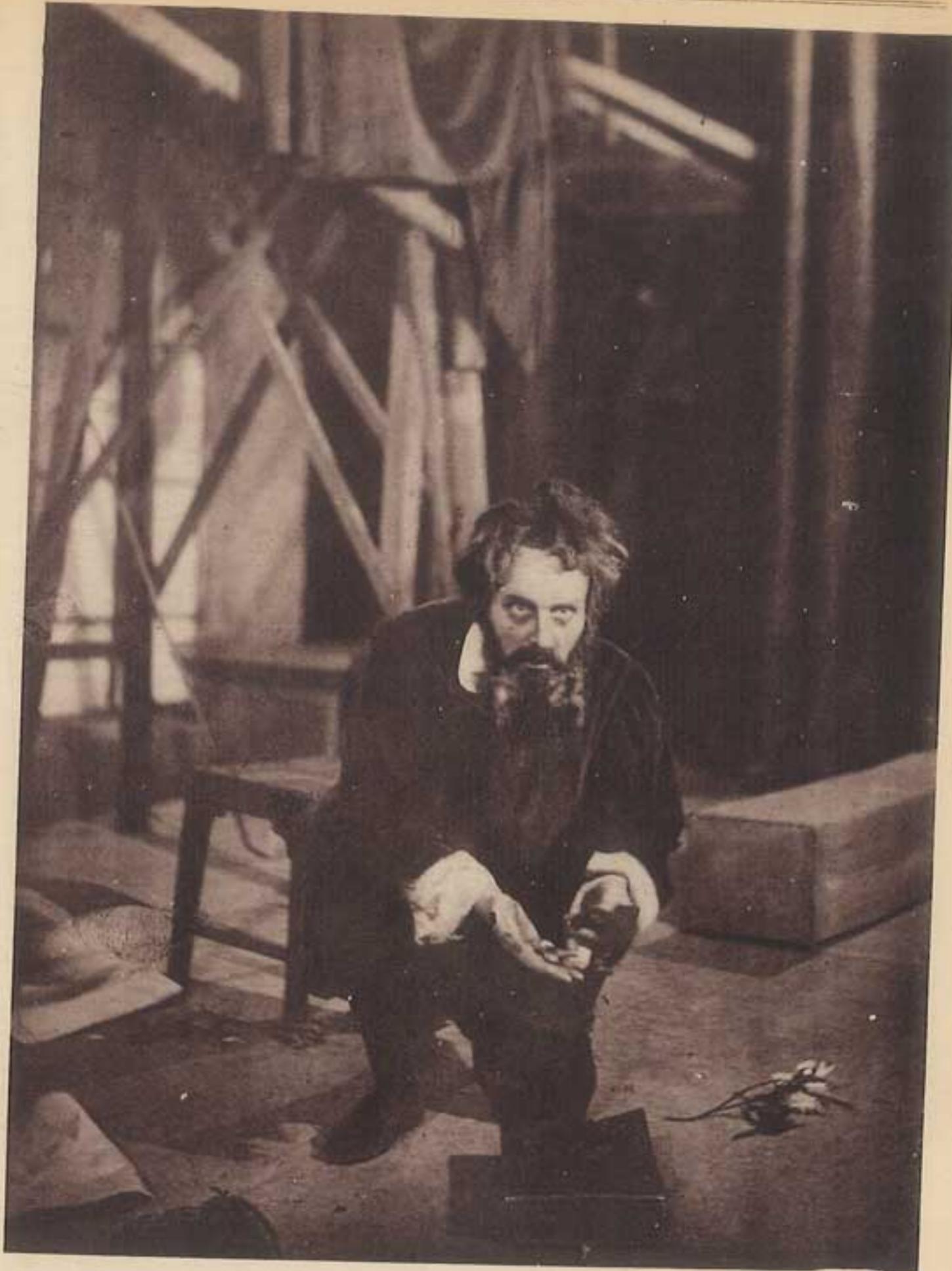
Ана Павлова, чувена руска балерина, почиње да даје од 18 јуна своје велике балетске фестивале у Трокадеру. Чувени руски играч Дмитри Смирнов судељоваће на вечерима славне Павлове.

Промењена је управа париског позоришта «Комична Опера». Од 15 октобра управљаће овим позориштем Луи Масон и Жорж Рику.

Lev Zinovjev, prvi tenor beogradske Opere, imao je velikog uspjeha u partiji Radamesa, u Verdijevoj operi „Aida“.

Лав Зиновјев, први тенор београдске Опере, имао је великог успеха у партији Радамеса, у Вердијевој опери „Аида“.

Franjo Sotošek kao Michelangelo Buonarroti u Krleženom istoimenom komadu na zagrebačkoj pozornici.

Фрањо Сотошек као Микеланђело Буонароти у Крлежином истоименом комаду на загребачкој позорници.

— Foto Tonka, Zagrebu (Trg I. 16) —

«Принцрегентеатер» у Минхену даје ових дана први пут „Цезара и Клеопатру“ од Бернарда Шоа.

*
У Пешти се даје ове недаље стота представа комада «Живот инсеката» од Карела Чапека.

*
Прошле недеље дат је у „Уметничком Позоришту“ у Риму први пут од Шарла Вилдрака, писца «Брода Тенасити», нов комад «Хација». Талијанска штампа је ову драму једногласно огласила за велико уметничко дело.

*
У Требизонди су недавно први пут на једној позоришној представи, присуствовали мушкарци и жене заједно. До сада се то сматрало као немогуће, што би произвело највећи друштвени скандал.

*
Позориште «Едуард Седми» у Паризу, својина Лисиена Гитри-а, који је пре неколико дана умро, затворено је на неодређено време.

*
Чувени диригент Кузевицки дириговао је у Лондону два концерта. — Бетовенова «Девета симфонија» свирана је први пут у Токију.

*
Познати француски драмски писац Жан Сартен, чији комад «Бура у пољу» треба да игра идуће недеље у «Француској Комедији», повређен је тешко од једног аутомобила на париској улици.

Налази се на лечењу у болници.

*
За смрт Лисиена Гитри-а сетило се чак и јерменско Удружење Глумаца и изјавило саучешће Лисиеновом сину, Саши Гитрију. То су исто учинила друштва и других народа. Сви француски листови поменули су то.

А наше Глумачко Удружење?

*
Опера у Хелзингфору тражи од државе помоћ од две стотине хиљада златних марака годишње.

*
У Берлинском „Дојч театру“ дат је недавно са великим успехом „Ревизир“ од Гогола. Комад је дат у сјајној режији великог немачког редитеља Рајнхарта.

*
У Ослу (до скора Кристијанија) дата је прошле недеље премијере „Фраските“ оперете од Лехара. Овај се комад даје ових дана први пут и у Новом Саду.

*
Удружење власника талијанских позоришта — позвато је да у Италији нема ни једног државног позоришта — решило је кедавно да смањи осетно цене свих места у својим позориштима.

Разлог је побољшање материјалних прилика у земљи, а и покрет за што већим популарирањем позоришве уметности, која је неосетно постала луксуз само виших класа.

Пирандело са својом трупом креће на велики турне по свету

Чим истекне обавеза коју Piрандело, чувени талијански драматичар, има према римској публици, он ће са својом трупом кренути на један овећи турне по свету.

Велики писац креће у Њујорк, затим Лондон, најзад Париз. Piрандело даје поред његових познатих комада, још и два нова „Tito per bene“ и „Il gioeo delle parti“.

У његовој трупи се налази и чувени талијански драмски глумац Руђеро Руђери, за кога је Piрандело писао већину својих комада.

Близки Исток

Позориште у Турској

Археолошки проналасци у Анадолији

Халиј Beg, директор музеја у Цариграду позван је овик дана у Ангору, где су близу мошље Хаци Барјам Вели, откривили остатци храма из епохе Августа. У њему су нађени извесни предмети који говоре да је пред тим храмом било неко античко позориште. Нађени су интересантни предмети као маске, високе ципеле које су посилни глумци, трубе за говор народу и т. д.

Нове наредбе цариградске полиције

У Цариграду је сада забрањено да се у јавним локалима свира посље попоћи. Дозвољено је само овим локалима чији су зидови комисијски прегледани да не пропуштају звук музике и песме ван локала.

Krežina drama „Michelangelo Buonarroti“ u zagrebačkom Narodnom Kazalištu. Posljednji prizor. S lijeva na desno: g. g. Karasek, Alliger, Dević, Duđšin, Grünhut, Papić, Afrić, Nučić, Sotošek. Režija dra Gavelle, Inscenacija prof. Babića.

— Foto Tonka, Zagreb (Trg I., 16) —

Крлежина драма „Микеланђело Буонароти“ у загребачком Народном Казалишту. Последњи призор. С лева на десно: г. г. Каракесек, Алигер, Девић, Дуђшин, Гринхут, Папић, Афрић, Нучић, Сотошек. Режија дра Гавеле, инсценација проф. Бабића.

— Фото Тонка, Загреб (Трг I., 16) —

Како су йочел.

Велики француски реформатор позорнице Андре Антоан прича о себи...

Сада се спрема највеће одликовање командира Легије Чисти које Француз може имати, Андреји Антоану познатом реформатору француске позорнице, па према томе и индиректно и француске драмске књижевности, одличном редитељу и глумцу кога цео Париз поштује. Бележећи овај догађај, желимо да обратимо пажњу наших читалаца на симпатичну силуету овог великог позоришног човека.

Интересантан је почетак његовог рада. Он је у младости дуго времена био само обичан, мали глумац. Тек по оснивању свога „Слободног Позоришта“ крајем осамдесетих година прошлога века, он бива познат, и тада развија све своје ретке и генијалне особине. Без обзира на новине и личне пропаласке које је он унео у режију и декор за време свог дуготрајног рада и што је дао више типских модела за режију, он је учинио и једно друго дело, на чему му сада благодари цела књижевна Француска. Он је отрио више нових драмских писаца, и то пошто су исти били одбијени од осталих и великих и малих као слаби и конфузни.

Познат је случај који се дододио са данас једним од најјачих и најбољих француских драмских писаца, Франсоа да Кирелом. Лепа је анегдота коју сам Кирел о томе прича. Он је нудио своје прве драме Управи Француске Комедије и Одеона, али рукописи у му били враћени са врло неповољним оценама. Онда он променивши само насловне листове својих драма на којима су били ударени печати архива комедије и Одеона, пошаље их Антоану. Међутим Антоан, како је за своје време позоришне сезоне био јако заузет пословима, читао је сва приспела дела само преко лета, за време распуста, када је био у стању да негде крај мора или у Алпима где је обично одлазио у лето, свакога дана и по највећој врућини прочита по два па и три рукописа. У рукописима није оскудевао, јер није био чудо да се за време од једне позоришне сезоне накупе на његовом управничком столу до сто драмских дела. И тако је једнога вечера лета 1891. године Антоан сишао у крчму свога села и узвикнуо својим пријатељима: »Данас сам нашао једног великог писца Француској! Прочитао сам два дела једног непознатог или већ великог писца! Познајете ли, господо, неког Франсоа де Кирела?«

Његови највећи редитељски успеси у „Слободном Позоришту“ и доцније у Одеону, ови су: Шекспирова „Труилус и Крезида“, Расинов „Британикус“, Молијеров „Уображени болесник“ и „Пучанин као властелин“, затим Кирелови „Фосили“ и „Наличје једне светитељке“ Бријејова „Бланшета“, Куртелинов „Бубурош“, Горково „Царство мрака“ и т. д.

До огромне популарности Антоан је дошао поред свог неоспорног талента, још и својим огромним радом. О његовој непоколебљивости и енергији сведоче његови мемоари — а он је познат и као одличан писац — из којих ћемо цитирати један став пун интересантности и морала за младе уметнике:

„Ево како сам почeo са оснивањем свога „Слободног Позоришта“. Прво набавих листу присутних на главној проби Вагнеровог „Лоенгрин“ у Ларумеовом Позоришту, затим саставих један циркулар од четири стране у коме позивам париске позоришне људе да ме помогну материјално, морално и својим драмским делима, да бих могао основати једно ново „слободно“ позориште, које би било ослобођено свију традиција, које су постале већ прави окови и гушили лични уметнички рад појединача. Дакле, склапање и документовање тога писма није било тешко: потреба за једним правим уметничким позориштем, новим аспирацијама, и идејом о трансформацији режије и т. д. Кад је писмо било готово, није ми остало друго већ да га штампам. Али штампати хиљаду и две стотине примерака стајало је сто педесет франака, којих разуме се нисам имао. Шта ми је остало да радим? Седох и почех да преписујем хиљаду две стотине примерака мог писма. И ако је преписивање трајало шест пуних недеља, ипак храбро завршим посао. Сад, да бих уштедео новац за поштанске марке, бацих се на посао да их сам разнесем по вароши. Кога ти ту није било, међу мојим адресантима. Био је у списку и популарни вариетски певач Полис, а одмах до њега Клемансо, доцније Министар Прадседник. Ах! тих четрдесет ноћи лутања по Паризу до три часа изјутра. Још се сећам колико ми беше тешко док сам једне ноћи у мраку нашао Клемансовљеву кутију за писма. Та писма у првимах пису ми донела ништа до само један либрето за оперу у једном чину. Али доцније, када сам ипак основао своје „Слободно Позориште“ сетили су ме се моји адресанти... Ја сам знао да тај труд неће пропasti. Зато нека знају млади људи да треба стрпљења, па да се обрати пажња на себе.“

Пошто ми је овакав први покушај пропао, ја се онда решим да сам оснујем своје позориште. Каква сме-

Josip Papić kao papa i Franjo Sotošek kao Michelangelo u Krležinom „Michelangelo Buonarroti“ u Zagrebu.

— Foto Tonka, Zagreb —

Josip Papić kao papa i Franjo Sotošek kao Mikelađelo u Krležinom „Mikelađelo Buonarroti“ u Zagrebu.

Milan Stojanović, mladi član beogradskog baleta, imao je uspeha i više uloga podkraj sezone, tako u „Kad bih htjela“ i u „Kraljevcu“. — Olga Solovjova, prijašnji član beogradskog baleta, angažirana je sada za Veliku Operu u Buenos-Airesu (Južna Amerika).

Milan Stojanović, mladi član beogradskog Dramu, imao je uspeha i poha u više uloge pred kraj sezone, tako u „Kad bих htela“ i u „Kraljevcu“. — Olga Solovjova, prijašnji član beogradskog baleta, angažirana je sada za Veliku Operu u Buenos-Airesu (Južna Amerika).

лост! Имао сам плате у позоришту сто шездесет франака месечно. Од тога новца успео сам да сваког месеца одвојим сто франака и да за тај новац закупим »Елисејску салу лепих вештина«. Отуда прве представе »Слободног Позоришта беху увек само тридесетог у месецу, на дан кад сам примао плату.

И убрзо, париски свет, тај осећајни, живи, благодарни свет упознао ме је — и заволео! Хвала му! Не верујем да је у мени видео велики таленат — ма да тако сва критика вели! Али верујем да је уочио моју енергију и моје старање да га извучем и спасем од шаблонских спектакла, који никога више не интересују.»

Силуете из прошлости нашег позоришта

Константин Поповић=Комораш

Између осталих истакнутих личности наше позоришне историје прошлога века, истиче се нарочито Константин Поповић=Комораш. Он је био писац драмских дела, затим глумац, најзад директор дилетантске позоришне трупе у Новом Саду. О њему се данас врло мало зна. Његово је име потпуно заборављено. Зато да би ублажили неправду «чеблагодарног Србства» према овоме човеку, који је читавих педесет година свога живота посветио развијању позоришне уметности у нас, и то у време када је позоришна уметност била у повоју и вапила за заузимљивим људима који би хтели да се жртвују за њу, — ми ћемо покушати да реконструиремо давно заборављени портрет Константина Поповића Комораша.

Поповић је рођен 1795. године у Новом Саду. Гимназију је завршио у Осеку; философију и право започео је у терезијанској академији у Бечу, а завршио у Пешти и Пожуну. По свршеним наукама вратио се у Нови Сад, јер где би ако не у ту «Србску Атину» како су већ тада називали тај наш тадањи културни центар. И он је у Новом Саду остао пуне педесет и две године адвокат и «градски благајник». Како су читава два нарштаја знала само њега на томе послу, то су га због тога и прозвали «Комораш». Године 1819. оженио се са Софијом, кћерју Јефте Јовановића, негдањег новосадског сенатора, писца црквеног права, а унуком Саве Вуковића Берексовског, оснивача српске гимназије у Новом Саду.

Поповић је написао ова драмска дела: Турци у Босни или смрт Милошева, „жал-стна“ игра у 5 чинова, објављена у Будиму 1834; Дар благодарности или Кон-

стантин и Милева, драма у 4 чина, објављена у Новом Саду 1837; Сљедствија злодјејства, драма у 5 чинова, објављена у Новом Саду 1838; даље Кнез од Херцеговине, или Урош и Теодора, драма у 4 чина. Нови Сад 1838; најзад Невини Стид, или Феодор и Марија, шаљива игра у 3 чина објављена у Новом Саду 1838 године. То је онај комад који је 11. августа 1842. игран у Београду, у сали «Пиваре», на једанаест дана пред Вучић—Перишићеву буну. Осим ових дела, Поповић је описао у стиховима избор митрополита на српском народном сабору у Сремским Карловцима 1837 године; та је „песма објављена у Новом Саду 1838, Поповићеве најплодније године.“

Што се тиче оригиналности горњих дела, сам писац је изјавио у предговору једног свог издања, да је прво његово дело «Турци у Босни» „посрబљено“, а остало да су „слободно преведена“. У ствари то су биле прераде, писане по немачким комадима, тада у моди, а нарочито по Коцебу-овим комадима: «Шпањолци у Пери», „Племенита лаж“, „Човекомрзности кајање“ итд.

Данас се човек може заситити, од куда то да се у то време баш Коцебу прерађује и преводи, кад је већ постојао Шилер и Гете?

Пошто је Поповић написао више позоришних комада, он се брине за њихово извођење. И 1844. године, Поповић склапа дилетантску трупу, у прво време састављену већином од чланова његове породице, и године 1844. и 1845. он даје представе у гостионици код «Фазана» у Новом Саду.

Већ у тадањој његовој трупи били су доцније чувени глумци: Димитрије Калић, Ђорђе Рајковић и Дим. Михаиловић (Мита „барон“).

Те представе тада су изазвале тако одушевљење, да је данас непознати песник Радивој Стадимировић поред осталих чланова и Анки Поповићевој, чланици трупе, вероватно ћерци Константина Поповића, испевао оду која почиње овако:

„Пријатност у златноме руну,
На Талије бајателном чуну,
Душа м' тежи к цели
Где се среће бели
Рајског двора красота!“

Овде је згодна прилика да се подсетимо како су пре тога и у то време стајале наше дилетантске трупе, јер сталних и професионалних трупа позоришних још није било.

Тако, најсјајнија дилетантска позоришна трупа, за коју данас знамо, организована је 1783. године у Бечке-

Vera Milčinović, nastupila proljetos kao solo plesačica u Umjetničkoj Reviji „U Krinolini“, u Hambrgu.

Вера Милчиновић, јавила се пролетос као соло играчица у Уметничкој Ревији „У Кринолини“, у Хамбургу.

Pavel Holodkov, р. члан београдске Опere, сада као гост, певао је са великим успјехом партију Амонастра у опери „Aida“.

Павел Холодков, р. члан београдске Опere, сада као гост, певао је са величим успехом партнију Амонастра у опери „Аида“.

реку, а у другој десетини деветнаестог века биле су трупе у Будиму и Новом Саду; тридесетих година прошлог века видимо већ Јоакима Вујића у Крагујевцу где организује дилетантско позориште. Четрдесетих година позоришта више нису ретка: има их у Новом Саду, Сомбору, Суботици, Бечкереку и Митровици. У Загребу се организује трупа 1835 и понова, већа 1842 године, а у Београду 1842 (на «Бумруку»), и 1852 (у «Пивари»). У то време 1844 и 1845 године, у цвету развијата наших позоришта, Поповић чини центар у Југословенству, помаже друге позоришне групе, дописује се са њима, пашаље им своје комаде и упутства како да их играју.

И доцнији хроничари, који су први, око седамдесетих година прошлога века, дали суд о раду Поповићевом, рекоше ово:

«Овакве представе подхрањивале су љубав к српском позоришту; бише с једне стране згодно средство против туђинске наметнице, а с друге опетумањиваху предрасуде противу глумачког реда, јер су обично представљали младићи и девојке из бољих кућа.

Вредно би било саставити списак свију тих друштава и њихових реперторија, па би се онда видело, како су ти поједини пламенови, светлаци донде учествовали, докле се нису разгорели и распламтели као свети огањ Талије. Нарочито је Нови Сад у томе био покретач. С те стране ваља узети и К. Поповића заслуге ок српског народног позоришта. Његов прилог није најмањи у том великом и лепом сплету!»

Од 1848 кад је у целокупном животу, па и у позоришној уметности, настала еволуција. Коста Поповић—Комораш почeo се лагано повлачiti из позоришног живота. Није ништа више ни написао. Нове струје које су настале, нове генерације у уметности које су нашли, биле су сувише еволуирале, тако да их он није могao схватити. Умро је 16 новембра 1872 године у Новом Саду.

Његов целокупни рад, данас гледан, иako у први мах не изгледа много важан, ipak није био без последица. Он је утро пут позоришним поколењима. Поповић је био један од оних ретко вредних људи који су хтели жртвовати своје време и своју снагу за културни наследак и примену и организовање првих позоришта у нашој земљи. Његови комади немају данас никакав књижевни значај, њих нико не чита али они су савесно испунили свој задатак, образовали масе и будили родољубива осећања која су онда била тако потребна.

Коста Поповић—Комораш, учинивши много за своју генерацију и своје доба — несвесно је радио и за будуће генерације. Тим радом он је себи осигурао место

*Аустрија*Тешка позоришна финансијска ситуација
у Бечу

Ми смо већ у више мања писали о тешким материјалним приликама позоришта у Бечу. Пре рата ова позоришта живела су од странаца, а сами грађани Беча били су у бољим приликама; данас, странаца више нема, а бечлије у најтежим приликама. Сама република у апсолутној је немогућности да ма шта учини за своја позоришта која су некад гордоме и царском Бечу давале сав ореол културног и уметничког центра јужно централне Европе.

До сада су, само ове сезоне, већ објавила стечај три популарне Опере. Два друга позоришта су у ликвидацији, и сада, последњих дана „Карл-Театр“, које се до сада како тако борило, објавило је своје банкротство.

Штампа и уметнички кругови Беча питају се, хоће ли до краја држава остати индиферентна или ће бар у последњем тренутку пружити какву помоћ уметничким институцијама које грцају у дуговима.

Zašto?

jedan interesantan članak iz zagrebačke „Comoedie“

Nisu nas učili voljeti, recimo, vojsku i mi smo ju mrzili, kao predstavnici tudije vlasti. Jednako i policiju i napokon svaku vlast, ili kako smo mi to nazivali oblast: kotarsku, županijsku i napokon zemaljsku vladu. U svemu smo vidjeli ugnjetivače, koje treba mrziti, pa ako im se to već ne može (ne smije!) pokazati, treba ih izigrati, izsmijati (vidi Kočićeva Jazavca pred sudom). Onda nas je zatekao veliki rat u toj velikoj mržnji i što se desilo? Kada je već bilo jasno, da smo oslobođeni, da smo se riješili tudijskog gospodstva, mi smo, naši ljudi počeli iz mržnje, iz osvete pljačkati i razarati željeznice, vagonske parkeve, za koje smo dali (morali dati!) negdje prije naše lijepe krajiske šume. Naši, domaći ljudi stadoše pljačkati naše domaće šumare, gospodu, trgovce, vlastelu. Ova manija pljačke i razaranja nije se ustavila ni pred vratima velike bolnice (u Belišću), gdje je uništeno mnoštvo skupocjenih aparata i lekarija. To je bio vrhunac dramatskog momenta i pravo je čudo što nismo počeli razarati i škole, koje su nas naučile čitati i pisati.

Toliko je bila uvriježena u nama mržnja i toliko nas je

Tehničko osoblje (vlasujari, garderobieri, dekorateri, električari i monteri pokretnе bine) sa g. Ristićem, članom Drame, redateljem popularnog komada „Dve sirotice“.

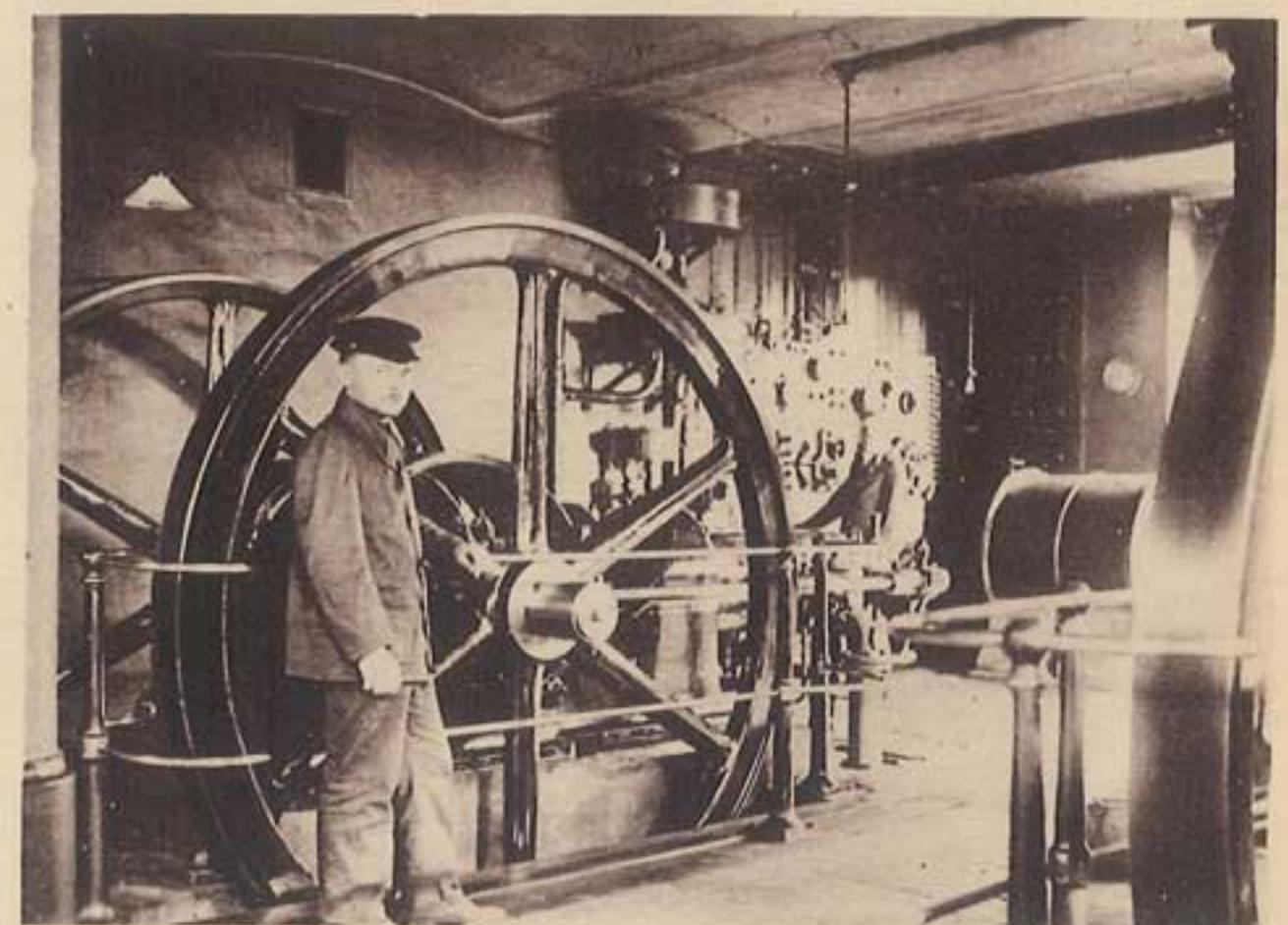

Техничко особље (фризери, гардеробари, декоратори, електричари и монтери покретнеbine) са г. Ристићем, чланом Драме, редитељем популарног комада „Две сиротице“.

Stolarska radionica zagrebačkog Kazališta.

Столарница загребачког Казалишта.

Električna centrala zagrebačkog Kazališta. Електрична централа загребачког Казалишта.

zaslijepila želja za osvetom, svemu što je bilo državno, što je mirisalo na vlast i bilo s njom u bilo kakvoj vezi. Možda ta mišnja datira od dana kada su na Markovom trgu pale Srpanjske žrtve, možda siže još dalje natrag, tamo do dana Zrinjskih i Frankopana ili do Matije Gubca i još dalje. Decenije i stoljeća se ta mržnja njegovala i potsticala, vazda drugim i novim zgodama.

Samo tako se može objasniti zaslijepljenost i obnevidjenje u izbornim objekata na kojima se imala iskalitici.

Prestali smo razlikovati tajde od našega; ono što nam je nametnuto od onoga što smo stvorili sami, velikim žrtvama i teškim i dugotrajnim radom. Naš čovjek na selu sijekao je šumu, mladu, uzabrani, jer to nije bila njegova nego „državna“; naš čovjek u gradu gazio je po travnjacima javnih parkova, jer ih je njegovao gradski vrtljari, jer ih ne smatra svojima. Pokušajte oštetići grm na njegovom pa da vidite što će biti. Tko je zavirio u život političkih „krugova“ (bolje — kružoka!) prije rata, tko ga je poznavao bolje, znao bi pričati čuda o tome, kako se ne može voljeti ono na čemu je pečat vlasti.

Ta se mržnja nije prepovijedala, ispovjedala jasno i glasno, ili barem ne uvijek. Ona se došaptavala, ili samo smjerivala, ali je za to djevelovala tim jače tim više zarazno. Kada se danas sjetim nekih zgoda iz te prošlosti pa i iz mojega života, mogu objasniti sebi mnego toga samo na taj način. Da nisam prošao tolike faze, da sam vazda plovio istim vodama, možda me ne bi toliko toga začudjavalo i ne bi morao toliko puta pitati zašto? Došavši s „katedre“ seoskoga učitelja ravno u „Versenkung“ jednoga od prvih (za onda) njemačkih teatra, u Hamburgu, našao sam se u nemalom čudu, kada sam počeo proinatrati pozorišni život iz podzemlja. Sjećajući se toga vremena danas, pričinja mi se da sam bio kao neki zločesti duh, kog je su zatvorili u podzemlje i prikovali za neke točkove, „hebl-a“, kolica, „führunge“ i „gewichte“. Moj majstor mi je govorio, da treba tu početi, ali sam se doskora iskrcao i dospio i na samu pozornicu i na nadstropje (čuveni Schnürboden). Odmah se moglo vidjeti mnogo više i u dvije godine sprovedene kod pozorišta u Hamburgu i na tri državna pozorišta u Münchenu, video sam mnogo. Veliko je bilo moje čudo, kada sam se vratio u domovinu i trebao raditi na našem kazalištu. Drugi duh, drugo shvaćanje; sve toliko drugo, da sam se poslije kratkoga vremena rastao s kazalištem i bio uvjeren, da mu se više nikada neću vratiti. Nismo se rastali u neprijateljstvu, ali ja sam bio tako nećkan da smo se rastali vjerujući da kazalište nije time ništa izgubilo, a ja da sam dobio mnogo. — Ali je život htio drugačije. Počeo sam pisati o predstavama, novitetima, repertoaru. I kao da je sam vrag u mene ušao. Najsjretniji sam bio ako sam mogao prigovarati, ako sam mogao uprijeti prstom na faktičnu ili prirodnu (to ja danas vidim) griješku. Nije meni tada ni na kraj pameti bilo da sebi takovim radom stvaram novu poziciju i da ne bude bilo

rata, da nije došlo do oslobođenja, nebi se bilo nikada (barem tako mislim) desilo, da budem pozvan neka iz Muzeja predjem kazalištu i uzmem upravu u Skoplju. Nisam toga učinio radi slave, ni radi časti. Bili su po svemu drugi razlozi, koji su me vodili, recimo, u Skoplje kazalištu. U dvije sezone i na tom položaju, video sam prvi put što je kazalište i što se može a što ne. Tada sam video prvi put, kako je velika razlika između poznavanja kazališta i kazališnoga rada ako ga čovjek pozna je iz mrtva, ako ćete baš iz „Versenkunga“ ili sa „Schnürboden“ ali u svakom slučaju kao namještenik; poznavanja sa stolice recenzenta i poznavanja s upravnika stolca. — Kako je to žalosno „prijestolje“, kako se tu gube konačno sve pa i najsvetiјe i najsvetlijе iluzije o teatru, umjetnosti, njihovom pozivu, ljudima, ljudima? A ipak se bez toga ne može živjeti ni raditi. Treba neko piće koje se zove — vjera u ljude, posao, poziv. I zar je čudo zapadne li se u drugi ekstrem, kojega mnogi nazivaju uobražavanje. Ako je to uobražavanje, zar je moje uobražavanje bilo manje dok sam bio nekakav sudac, tužitelj, jurišatelj i rušigrad? A šta sam ja to zapravo htio onda? Mnogo, bez sumnje mnogo. Nije da više neznam, imam ja negdje one članke, felitone i bilješke. Kadikad na njih nablašem i preletim pogledom, koji stavak ili redak. I ničesa se ja ne stidim, uvidjeti ni priznati.

Ali zašto nisam pisao tako o školi, poštanskom, poreznom ili gruntovnom uredu? Ima toliko toga ito je državno, što država pomaže. Zašto baš o kazalištu? „Ausgerechnet“ o kazalištu! A bio sam toliko puta i na pošti i na željeznicu i lutio se što sam morao čekati, to sam video, da mnogo toga neide kako bi trebalo ili barem kako bi ja htio. Škola, pedagogija, nastava, tako veliko pojje, tako važno za cijelo narod, za budućnost, za sve i tako malo orača — kritičara! Kako je to? Ili je to za to, što nam se čini, što vjerujemo, da je prometna uprava, poštanska direkcija, a po gotovo uprava nastave mnogo komplikiranja, nego jedno kazalište; stoga što su lokomotive, vagoni, željezničari i poštari, stvari i ljudi o kojima se ne može govoriti tako olako a ipak sigurno. Ali nije tako.

Evo imademo kino. Utječe na narod, obrazovanost, odgoju. Narod ga plaća, ne u formi subvencije, nego parom iz najvlastitijeg džepa. I o kinu neće pisati ni polovicom ni desetim dijelom snako kao o kazalištu.

Kino je privatno poduzeće!

Ali škola, državna, osnovna, srednja i visoka i sve strukovne nisu privatna poduzeća. A one takodje utiču i ne samo malo.

I ja nisam nikada pisao o kojoj školi i ako sam bio nastavnik, kao što sam pisao o kazalištu.

Zašto? Jeli to slučajno, jesam li izuzetak ili se meni sve samo tako prividja?

A. M.

Slavko Batušić, tajnik zagrebačkog Kazališta i književnik, preveo je Shawovu dramu „Sveta Ivana“.

Славко Батушић, секретар загребачког Казалишта и књижевник, превео је Шову драму „Света Ивана“.

— Foto Tonka, Zagreb —

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik, Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180. dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište, „Makarije“ A. D. Zemun.